

142021

královské. Radily se však mezi nejménší a nejméně majetná královská města. Spolu Během 14. století prošly Vodňany vývojem od komorního městečka až po město v archivu města. Zdány z těchto dokumentů však neprokazuje existenci opevnění. krále Jana Lucemburského z přelomu let 1335/36, které se v originále dochovalo Vodňany jako místo, kde se vyhrál cíl. Nejdůležitější středověkou listinou je privilegium sporu uveden komorník z Vodňan. Druhá dochovaná listinou je privilegium zástavě. Nejstarší písemná zmínka pochází z roku 1318, kdy byl jako jeden z rozhodčích Podle nich náležely Vodňany ve 14. století k majetku panovníka. Ani ony se nevyhnuly písemné doklady o Vodňanech.

hrady stavebně přináleží spíše do 14. století. Jedná se o dobu, z níž se dochovaly první se může značně lišit. Do současnosti zachované hradební věže hlavní měské hraděb jistě probíhala poměrně dlouhou dobu a datace jednotlivých dochovaných částí opevnění pravděpodobně předcházelo provizorní opevnění typu valu a palisád. Výstavba kládá se, že jejich prvopodělný nosou přišl vzdláeny době založení města. Kameněm Střední prostor o velikosti 300 × 400 × 400 – 500 metrů je uzavřen hradbami. Předpo-tí hlavní ulice, které spolu s vedlejšími ulicemi vytvářejí pravidelné domovní bloky. Z téměř čtvercového náměstí (cca 100 × 100 m) směřují k nekdajším městským branám loviný 13. století, pravděpodobně do období vlády Přemysla Otakara II. (1253 – 1278). stávbě opevnění. Půdorysná obdélníková dispozice města přitahuje jeho počátky do po-na město, s povýšením mezi města královská i s případným svolením panovníka k vy-nou skutečnost. Není známo přesné datum založení Vodňan. Stejně je to s povýšením stavebně historického průzkumu a výsledků lokalizovaného archeologického výzkumu. stupných historických pramenů písemných i hmotných – v psaných zprávách za podpory Stavební vývo městských hraděb ve Vodňanech lze částečně vysledovat na základě do-z velké části zachoval až do dnešních dnů.

zboření, aby se město otevřelo nartušející dopravě, ale hraděbní obranný systém se postaveno není město neopevněné. Vodňanské měské brány byly v průběhu 19. století njšího hospodářského přežití. Ve spolectenské hierarchii bylo opevněné město výše

Opevnění znamenalo pro středověké město předpoklad prvního existenciho a výhod-

je reklamachní list, ve kterém se uvádí, že dílo bylo provedeno natolik špatně, že hrozí opravil budejovický zedník Petr Gros městskou zeď za Bavorovskou branou. Doložen práce však nebyly vždy prováděny kvalitně. Roku 1617 na objednávku měské rady k centru. V 16. století bylo pravděpodobně opevnění zpevněno a opraveno. Potébně radou hranolových bašt současně tvoří obezdívku městského příkopu směrem nejspíše v 15. století na nové známky parkán. Jeho hradba původně zpravidlnou pod tlakem rozšiřující se měské zástavby. Obranschopnost sídla se tak přenesla vedlo v průběhu 15. století k rozšíření hraděbního systému. Město pravděpodobně zaměřnou likvidaci. Přímě ohroženě do nepřítli pevného podloží, mohly usnadnit stavby a mělke zkládky hraděb, uložene do nepřítli pevného podloží, mohly usnadnit Tehdejší rozsah úmyslného poskození opevnění je sporný. Zanedbávaná udržba a příkopy znovu vybudoval následujícího roku: pozdě před útokem Jana Žižky. příkopy. Na základě vynuceného sílbu poslušnosti povolil Vodňanským hrady Vodňany Oldřich z Rožmberka, který nechal městské hrady zborit a snad i zasypat nafunknuty mčhýtem. Oblázení se m prý vysmívali, že ho zaženou pouhým hl s nepatrným počtem vojska. Oblázení se m prý vysmívali, že ho zaženou pouhým tem z Kunšátu. Ve druhém zmiňeném případě nepřítel podle Hájkovy kroniky přita-svědčí několkikere obsazení města – r. 1395 Jindřichem z Rožmberka či r. 1406 Heral-sřetnutí. O nedobře funkčnosti městského opevnění na přelomu 14. a 15. století Rožmberkům, s nimiž zvláště pak v průběhu 15. století svedly nejedno vojenské s Budějovci a Pískem tvořily opětě body královské moci na jihu Čech vůči

stalo na 10 000 zl.“. městské se valčí v sutiích a příkopy jsou zasypány, že by uvedení do původního stavu pevnými tojnádobnými zdi, hlubokými příkopy a vězem, kostelem aid. Nym však zdi zachycuje také stav opevnění. „Vodňany byly již od dob starých českých králů vybaveny částkou, jež v původní výši činila 70 tisíc zlatých. Dobový soupis nakládá a ztrát zadržení obce – vypálily ze zástavy uliči Schwaizenbergum ponekud upravenou Dne 21. srpna 1710 se Vodňany po dlouholetém úsilí – ovšem za cenu obrovského (myní ulice CSLA). ihož roku. Užívaný název dal po určitý čas i jméno přístupové ulici – Novobranská tehdejšímu dobovému myšlení. Brána byla postavena za 6 týdnů v červnu a červenci vybudováni „nové“ brány. Řešení průchodu tradiční fortifikační stavbou odpovídalo Z důvodu zlepšení možnosti komunikaci a vstupu do města bylo roku 1678 povoleno vedlejších domů.

okraj města za nynějšími domy čp. 36 a 37, která již r. 1610 vyhořela při požáru Počátkem 18. století se uvažovalo o částečném snesení bašty na severozápadním dostávalo drovici se opevnění, které ohrožoval majetek sousedících městán. se opravovaly i jiné části opevnění. Na počátku jednání měské rady se však opětovně 50 kmenů na podlažní dřevo, 50 kroví a 40 latí. Není ale známo, zda a v jaké míře Bavorovská brána a v následujícícm roce přesatvěna. Pansvřtí Hluboka poskylo povolených pivních várek. Těhož rok pravděpodobně musela být zcela sřezena třeboňský vrchní hejtman připsím příkazal zjednání nápravy z výnosu a hradby se valčí. Na opavay nebylo povhonyšleni.“ Roku 1678 při kontroli návštěvě byl zjištěn toho času, byl ubohý. Brány a bašty se na mnohých místech bořily, příkopy finanční prostředky na úkor jiných potřeb a investic. „Stav městského opevnění, pokud Po celou dobu město usilovalo o vykoupení se ze zástavy a štrómažadobal k tomu do zástavy. V letech 1623 až 1661 ji dleží Marttadadasově a poté Schwaizenbergově. Po porážce českého stavovského povstání byly Vodňany uvřzeny na dlouhá desetiletí hraděbního systému – parkány se měnily v zahrádky.

městě tak trnovatí“. Mírově ovzdusí předcházející doby nabízelo jiné využití částí pustil věvoda jejího velitele „po domluvě jemu učiněni, že směl jemu v tak chatrním posádka stavovské hořovosti vzdala. Podle Historie české Pavla Skály ze Zhoře pro-pri dělostřelbě zasažena Týnská brána se sousední baštou. Po vypuknutí požáru se sesutím. Během obléhání města věvodu Maxmiliánem Bavorským v zříti 1620 byla

držitelů přilehlých domovních zahrad prodej pěti bašt. Soukromníci, kterým obec bašty postoupila, se museli zavázat k tomu, že je budou na vlastní náklady udržovat v dobrém stavu a že budou respektovat předkupní právo vodňanské obce. Později byl prodej zpochybněn a stal se městu přítěží. Spor provázal také prodej bašty v Bavorovské brány v roce 1817, ze kterého po ročním dohadování sešlo. Tehdy zde ještě existoval barbakán. Těhož roku měšťané z kostelní čtvrti požádali o zřízení nového průchodu s můstkem, vedoucího z Malého rynku za kostelem severní hradbou mezi domy čp. 75 a 76 (nyní čp. 34 a 36 v Písecké ul.) a děkanským parkánem k mlýnskému náhonu. Po roce bylo uděleno povolení, provedení hradili žadatelé a magistrát převzal údržbu. Koncem 18. století začala vznikat zástavba na ploše parkánu. Již roku 1792 byl do vlastnictví Anny Fetterlové připsán domek, který si postavila v parkánu na místě, které roku 1786 zakoupila od jiného soukromníka. Roku 1822 žádal Jan Hambek o povolení stavby v parkánu vedle Písecké brány (nyní ul. Komenského). Magistrát žadatelé zpoplatnil využívání hradební zdi. Prohlídka vodňanských hraděb určeným technikem práceňského krajského úřadu v roce 1830 zaznamenala následující stav: „Městské zdi následkem špatné struktury a působením času způsobené chatrností jsou zčásti zřícené, zčásti ale na mnoha místech potřebují opravu. Dále u Písecké a Bavorovské brány stojící zdi parkánových věží by se měly v horní ploše snést a pro zabránění průniku vlhkosti se musejí přinejmenším pokrýt stojatou cihelnou dlažbou do malty.“ Následujícího roku se zvažovalo předání údržby částí hraděb majitelům přilehlých nemovitostí. Pouze malá část měšťanů byla ochotna na to přistoupit.

Roku 1833 rozhodlo gubernium o bezplatném přenechání přilehlých úseků obou vnitřních hradebních zdí zájemcům k volnému užívání včetně možnosti přístaveb nad úroveň dvou sáhů. „Vnější šance aneb tarasní zeď (tj. vnější vyzdívka příkopu) z politických a i policejních důvodů zůstala v péči obce.“ Město ručilo majitelům přilehlých nemovitostí za případné škody, vzniklé zřícením této zdi.

Roku 1839 pražský podkomořský úřad vydal vodňanskému magistrátu povolení k demolici Bavorovské a Budějovické brány za účelem nejen zkrášení města, nýbrž i k rozšíření velmi zúženého vjezdu do města a výjezdu z jeho prostoru. Jsou zobrazeny ještě na katastrálním plánu z roku 1837 (vydáno demoliční usnesení). Obec se musela vyrovnat s požadavky majitelů bytů nad oběma branami. Po zboření městských bran došlo v první polovině 19. století k definitivnímu zániku funkce městských hraděb ve Vodňanech. Kromě toho byly prolomeny další průchody z města.

po pražské gubernium. V letech 1808 až 1810 byl uskutečněn pravděpodobně pod nátlakem mlky snad všech instancí od magistrátu přes pražeheský krajský a pražský podkomořský úřad V první polovině 19. století řešení osudu hraděb a přináležejících objektů zaměřnávalo úřed-

domů a zahrád, a na vyspravení zbyl se pohyboval v nepřijatečně výši 4 866 zl. rozpočet nakládku na částečně snesení zdi parkánu, která tvořila oporu zadním dílům zvažovala možnost odstranění hraděb z důvodu jejich špatného stavu. Předloženy bráně přistavět objekty hostince o délce 20 a šířce 6 sáhů. Roku 1797 městská rada získal cech soukeníků. V toměž roce mělo být povoleno Janu Baltazarovi k Týnské dělení i místky a průchody v města. Část jihozápadního parkánu od Bavorovské brány parkánu po celém obvodu města, jejížž hramice tvořily městské brány, bašty a při dalším podkomořského úřadu prodány do emýřneutického vlastnictví jednotlivě části městského počínající vestavby domů do dosud neanaušených hraděb. Roku 1790 byly se souhlasem O poklesu významu městského opevnění i ve Vodňanech během 18. století svědčíly opevnění. Vodňany jsou zde uvedeny jako „dvojitou hradbou a příkopy obklopené město“. 1. vojenské mepováání – Josefské (1764 – 1767 zachytilo dosud souvislý a kompletní pás a za následně sedmileté války význam středověkých hraděb ustoupil do pozadí. Nová brána nebyvala vybavena obydlím pro branného. Za válek o dědicv rakouské Podle zpráv z roku 1729 byly brány Bavorovská, Písecká a Týnská obsazeny brannými, zejména bran.

Katastrální požár města v květnu 1722 se dotkl i součásti městského opevnění.

Vodňanští slubují Oldřichovi z Rožmberka človecnství, nedodrží-li svého slibu a přísahy, jež mu učinili za to, že jim dovolil město opět ohraditi: Ve Vodňanech, 3. března 1420: „My rychtář, konšelé i všecka obec města Vodňanského všickni vespolek jednostajně a obecně tiemto listem všem zjevně vyznáváme, ktož tento list uzří nebo uslyší čtúce, ež jsme my všickni, všecka obec s naším dobrým rozmyslem a s potazem i se všech nás dobrů volí slíbili i přísiehli uroz. pánu, panu Oldřichovi z Rozemberka i budúciem jeho za to, aby nám odpustil město zase zdi ohraditi a příkopy, jakož prvé bylo. A potom jestliže bychom jej čím rozhněvali anebo které škody z toho města na panstvie anebo pánu daly se, tehdy slubujem jemu pravě človecnstvie a kmetsvie ve všech těch kusiech, jakož sme na se byli dali list oci jeho a jiným pánóm, kteříž jsú byli s ním v té válce, jakožto list náš toho mají, ješto šífe svěčí. A toho všeho na jistost a na pevnost pečť naši městskou s naší dobrů volí převěšili sme k tomuto listu. Jenž jest dán v Vodňanech léta božieho tisícieho čtyřístého dvacátého, dominica, qua canitur Reminis cere.“

Rynešová, Blažena (ed.): Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka. Sv. I. 1418 – 1437. Praha 1929, č. 23, s. 13 – 14.

Vydalo Městské muzeum a galerie Vodňany roku 2021. 2. doplněné vydání. Text a redakce: Mgr. Jitka Velková, PhDr. Pavla Stuchlá, Ph.D. Foto: Pavel Hrdina. Obrazové dokumenty: fond MaG Vodňany. Sazba a grafická úprava: PTS s. r. o. Vodňany & Mgr. Štěpán Viktor. Tisk: Tiskárna Hemala Písek. Náklad: 5000 výtisků. Infocentrum Vodňany, www. infocentrumvodnany.cz, info@vodnany.net

Plan der STADT WODNIAN

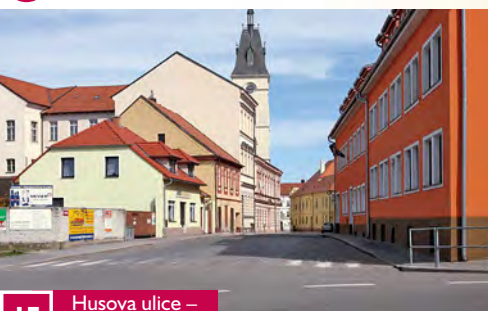
Maasstab der Zoll =
40. Wiener Filaftern.

17 Západní parkánová zed'

16 Západní parkánová zed'

15 Husova ulice –
zde stávala Bavorovská brána

14 Jižozápadní parkánová zed'

13 Jižozápadní parkán

11 Vstup – Heritesova ulice

12 Hlavní hradební zed'

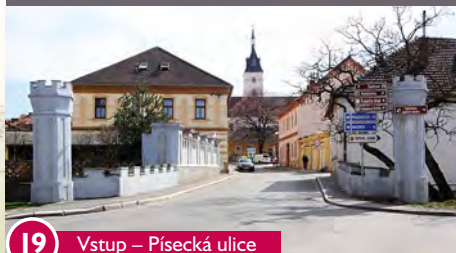
10 Most – Heritesova ulice

21 Most – Písecká ulice

20 Severozápadní parkánová zed'

19 Vstup – Písecká ulice

18 Západní bašta

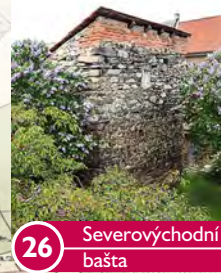
24 Mlýnský náhon

22 Most sv. Jana Nepomuckého –
za ním stávala Písecká brána

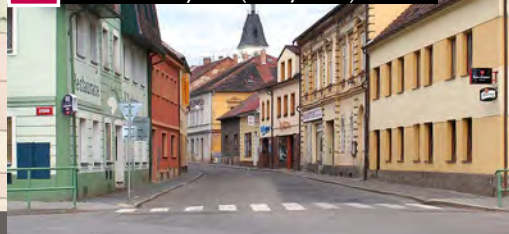
25 Severní parkánová zed'

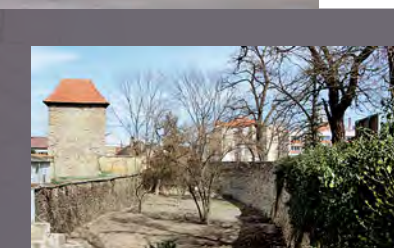
26 Severovýchodní
bašta

I Ulice A. Krížka –
zde stávala Týnská (Budějovická) brána

2 Jihovýchodní bašta

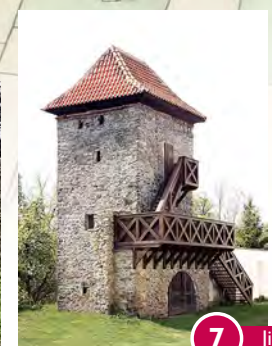
3 JV parkán (Heritesova zahrada)

4 Most u Nové brány – ul. ČSLA

5 Ulice ČSLA –
zde stávala Nová brána

7 Jižní bašta

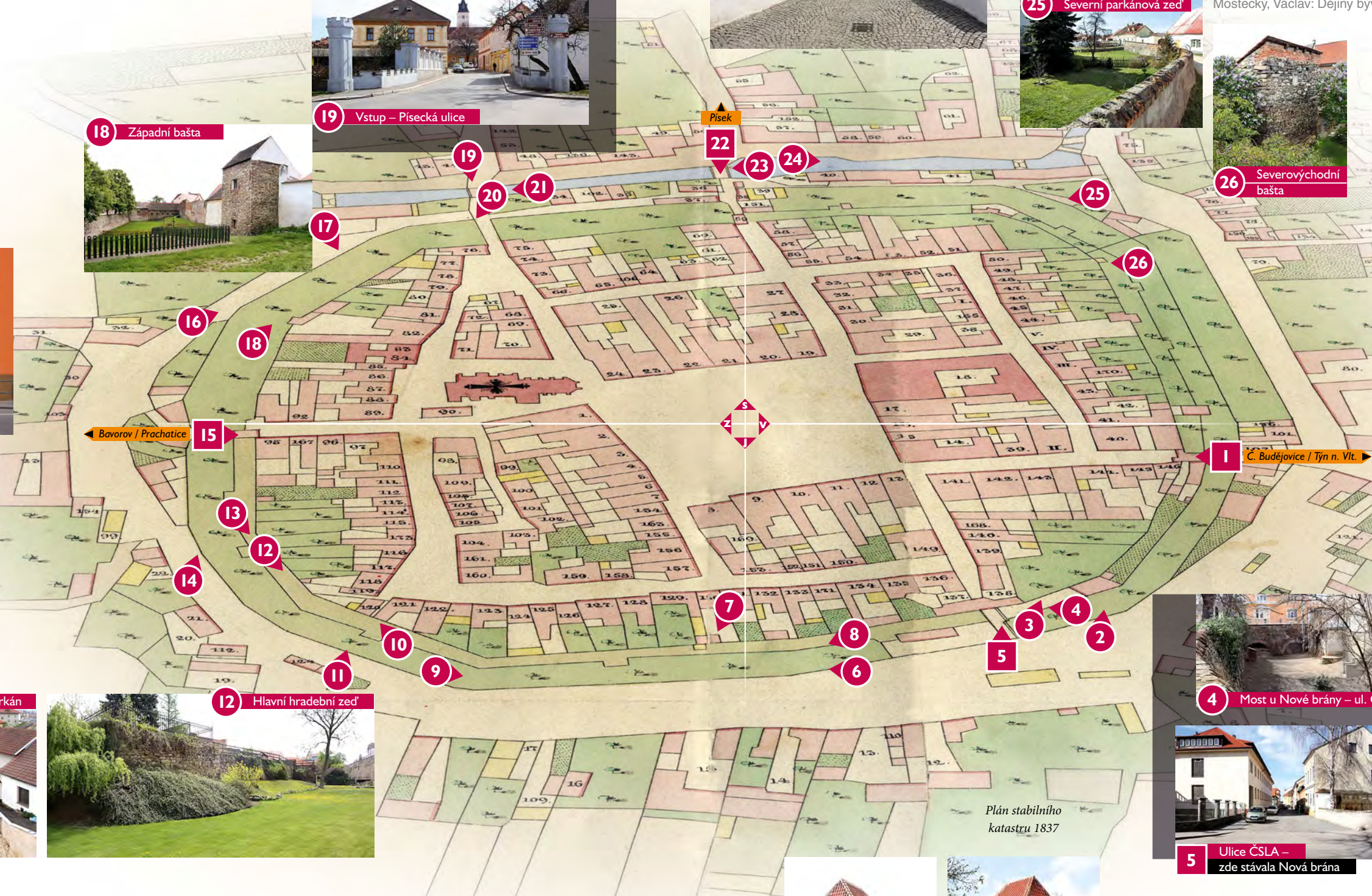
6 Jižní bašta

9 Zahrady v jižním parkánu

8

Plan stabilního
katastru 1837

Někdejší městská brána Týnská zvaná též Budějovická byla vyzdobena k uvítání císaře Františka I. a císařovny Karolíny v roce 1833. Historik města dr. Václav Mostecký slavnostní událost zachytil v dějinách Vodňan takto:

„Slavná návštěva se uskutečnila dne 31. července. Na hranicích kraje prácheňského a panství libějického čekalo císařské manžely s třicetčetelným průvodem množství lidu venkovského v Selcích, ve vsi Újezdě postavili slavoobránu, tam vítali vzácné hosty schwarzenberští úředníci, školní mládež a duchovenstvo s děkanem Jedličkou. Z Vodňan vyjeli vstříc měšťané na koních v čele s poštířem Jiršem a doprovázeli průvod k městu, kde se mělo přepřáhat. Před vyzdobenou branou Budějovickou ozývalo se hromové volání: Sláva, ať žije císař! na vnějších sloupech skvěl se nápis Vivat, na bráně samé, tonoucí v záplavě květin, se čtla slova: Francisco Patri – Carolinae Matri – Wodnianiensis.

Na náměstí byly postaveny mohutné pilíře zdobené chvojím, s rakouským orlem a českým lvem. Zde bylo oficiální vítání, jehož se účastnil krajský komisař rytíř z Kunratic, děkan s duchovenstvem z celého okolí, učitelé se školní mládeží, purkmistr s městskou radou, cechy s dvanácti korouhvemi, židovská obec s torou. Měšťané chtěli projevit svou oddanost k panovníkovi tím, že se nabídli táhnouti císařský vůz městem, ale císař nepřipustil. Po výměně koní pokračováno v jízdě na Skočice, Drahonice, Strakonice, Plzeň, Zatec, Louny a přes Karlín do Prahy.“

Mostecký, Václav: Dějiny bývalého královského města Vodňan, III. díl. Praha 1940, s. 164.

V únoru 1843 zakoupil lékárník Antonín Herites spolu se svojí matkou Antonií dům čp. 1 na vodňanském náměstí a k němu jihovýchodní část městského parkánu od Nové brány k Budějovické bráně, v němž bývala zahrada. Jeho syn František Herites, spisovatel a po jistý čas vodňanský starosta, si ji ve vzpomínkách uchoval takto:

„Jen s maminkou vím, jak jsme do zahrady se v létě brávali. Nikdy přes náměstí, vždy postranními ulicemi se vlekla, přehozený vlněný shawl přes ramena, bílý čepeček na hlavě, děkující na pozdravy, jimiž se všech stran prostými lidmi byla vítána, a když sklízelo se ovoce, na zpáteční cestě domů, z nůš služebnými lidmi před ní nesných, hojně poděluje z úrody, již daly stromy naší zahrady. Ta stará zahrada v hradebním příkopě velkou hraje úlohu v mých vzpomínkách z dětství a myslím, že bych dovedl s největší přesností naznačiti, kde který stál strom a jaké měl plody a kde jaký byl záhon květin a lékárnických bylin, jež otec pěstoval se zvláštní zálibou a opravdovou znalostí.“

Herites, František: Vzpomínková črta. In: Almanach: král. město Vodňany a okolí. Vodňany 1914, s. 95.